

inquit, Domine, super illos bona in vitâ suâ, ut glorificent nomen sanctum tuum, ... & dies suos in felicitate transigant ; ..... descendant super illos benedictiones cœlestes.

4°. Primorum parentum culpa, in eos etiam infantes qui ex legitimis nascuntur nuptiis, per generationem traducitur : atqui gratia Sacramenti primigeniæ huic labi remedium adhibet ; efficit enim ut conjuges veræ Religionis cultores, pro liberis à se carnaliter genitis, spiritualem Baptismi regenerationem obtineant, eosque verbo & exemplo divinam legem edoceant, pièque instituant. Hinc Sacerdos, *Det vobis Deus*, inquit, *filios benedictionis & sanctitatis, ut quod generatio ad mundi ediderit ornatum, regeneratio ad Ecclesiæ perducatur augmentum.*

Quòd si cujuscumque animam de iis Sacramenti effectibus dubitatio subeat, pergit *Drouin*, propterea quòd experimento penè quotidiano comperitum sit, plerisque in facie Ecclesiæ Matrimonio conjunctos, omnibus quæ recensuimus bonis carere, sæpèque infelicibus ac sceleratius ipsis gentibus vivere ; discat ille non Sacramentum Matrimonii quòd sanctum est, sed ipsos conjuges accusandos esse, qui vel impiè ad illum accedunt, vel acceptam in eo suscipiendo gratiam suâ culpâ amiserunt. Si enim de sanctitate & gratia Sacramenti ideo dubitare fas est, quia multi, eo recepto, non sunt meliores, nullum erit Sacramentum de quo moveri non possit eadem difficultas, ne exceptis quidem Baptismate & Eucharistiâ, quæ licèt receperint mali Christiani, aliis interdum sunt vitiosiores ; dicendum igitur Sacramentum Matrimonii, ut alia, gratiam quidem conferre, sed iis qui benè preparatum pectus afferunt ; non debent igitur, si gratia desit, ipsa Sacramenta accusari, sed qui ea malè suscipiunt.

TRACTATUS

DE

ACTIBUS HUMANIS.

ACTUS qui ab homine exerceri solent, duplicis sunt generis, nempe *actus hominis & actus humanus*. *Actus hominis* dicitur quicquid fit, animo non advertente, & sine ullo rationis consilio ; tales sunt dormientium & infantium actiones, & illæ etiam quæ à vigilantibus & adultis peraguntur ex affectûs cujusdam rationem occupantis impetu, aut citra mentis attentionem & voluntatis arbitrium. *Actus verò humanus* ille est qui fit ab homine dum humano modo agit ; id est, cum animo advertente, voluntatisque consilio & deliberatione.

De priori actuum genere filebimus ; cum enim rationis judicio & arbitrio non subjiciantur, nullâ bonitate vel malitiâ morali affici possunt. De solis itaque actibus humanis disturi sumus, eorumque principia & proprietates exposaturi.

 PARS PRIMA.

De Actuum humanorum principiis.

PER actuum humanorum principia intelligimus quæcumque ad ipsos formandos concurrunt. Duplicis sunt generis, *interna* scilicet quæ in homine, & *externa* quæ extra hominem posita sunt. De utrisque seorsum differendum.

DISSERTATIO I.

De principiis Actuum humanorum internis.

PRINCIPIA actuum humanorum interna sunt voluntas & conscientia. Voluntas definiri potest animæ facultas quæ bonum ab intellectu propositum sectatur, vel malum averfatur. Conscientia, prout hic accipitur, internum est iudicium rationis, hoc vel illud à nobis faciendum esse vel omitendum pronuntiantis. De utràque differendum est, & 1°. quidem de voluntate; 2°. de conscientia.

 CAPUT PRIMUM.

De Voluntate.

VOLUNTAS spectari potest, vel quatenus vult simpliciter, vel quatenus vult liberè; eam sub duplici hoc respectu expendemus duobus in articulis quorum alter erit de voluntario, & alter de libero.

ARTICULUS PRIMUS.

De voluntario.

Voluntarium est actus qui à voluntate proficiscitur cum aliquâ cognitione. Antequàm enim aliquid velit aut agat voluntas, id cognoscatur necesse est; unde tritum hoc proverbium: *Ignoti nulla cupido*. Huc etiam spectat illud Augustini: *Certe amari aliquid, nisi notum, non potest.* (Lib. 10. de Trinit. cap. 1. n. 2. tom. 8. pag. 889.)

Voluntarium dividitur 1°. in *perfectum* quod oritur ex plena perfecta que voluntatis propensione, ita ut nullo modo reluctetur; & in *imperfectum* quod fit quidem ex voluntatis consensu, sed non sine aliquâ repugnantia, qualis est actus mercatoris, ingruente tempestate, merces suas in mare projicientis; 2°. in *directum* & *indirectum*. Voluntarium *directum* est illud quod in seipso à voluntate intentum fuit, ut si quis inimicum suum sciens & volens pugione mastaverit. *Indirectum* vocatur illud quod, non quidem in seipso volumus, sed tantum in ejus causa.

Ut autem effectus censeatur in sua causa volun-

tarius & crimini detur, tres vulgò requiruntur conditiones. Prima est, ut agens prævideat, aut prævidere possit & debeat effectum ex hac vel illâ causâ esse consecuturum. Secunda est, ut agens effectum impedire queat ejus causam auferendo: *Quis enim peccat, ait Augustinus, in eo quod nullo modo caveri potest? (Lib. 3. de lib. arb. c. 18. n. 50.)* Idcirco reus est qui aut apud se retinet, aut alteri vendit obscenam tabellam quæ pravis cogitationibus dat occasionem; sic graviter peccat mulier quæ, etiam sine mala intentione, utque consuetudini obsequatur, aperto sinu incedit, quia tunc fit *diaboli janua*, inquit Tertullianus. (*Lib. 1. de cultu feminarum, cap. 1. pag. 150.*) Tertia conditio est, ut operans teneatur causam auferre vel non ponere. Ideo non peccat Parochus qui Confessiones excipiendo, pravas cogitationes experitur invitus, modo debitâ cum prudentiâ interroget.

Nunc inquirendum est quid tollat aut minuat voluntarium. Quoniam verò propensione quæ est una voluntarii conditio, opponuntur coactio & metus; & quia intellectus cognitioni quæ altera voluntariidos est, adversatur ignorantia, ideò juxta receptum in Scholis morem, expendemus utrum coactio, metus, & ignorantia voluntarium tollant, an verò tantum imminuant.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

Utrum coactio tollat voluntarium.

Ad solvendam hanc quæstionem observandum est, 1°. actus humanos alios appellari *elicitos*, alios autem *imperatos*. Actus *eliciti* live *interiores* dicuntur ii qui ab ipsa, vel potius in ipsa voluntate peraguntur: talia sunt amor, odium, &c. Ita vocantur quia sunt à voluntate tanquam à principio elicente. Actus *imperati* sunt ii quos imperat quidem voluntas, sed qui aliarum facultatum ministerio exercentur,

centur, ut deambulatio, membrorum flexio, &c.

Observandum 2°. coactionem seu violentiam, vel *absolutam* esse, cum scilicet aliquis vim inferenti resistit quocumque potest modo; vel *secundum quid*, ut aiunt Scholæ, quando nimirum vim patiens resistit quidem, sed minus efficaciter quam posset. His prænotatis, fit

PROPOSITIO I.

Voluntas cogi non potest quoad actus elicitos.

Probat. Voluntas cogi non potest, nisi quoad actus qui fieri possunt, ipsâ invitâ: atqui actus elicitus nunquam fieri potest, invitâ voluntate, siquidem hujusmodi actus ab ipsa & in ipsa voluntate perficiuntur.

Præterea repugnat idem esse, simul & non esse: atqui voluntas cogi non potest, quin idem sit simul & non sit, id est, quin voluntas idem velit simul & nolit. Vellet quidem, cum juxta institutam hypothese[m] cogatur aliquid velle; nollet autem: illa enim non vult quæ totâ vi suâ reluctatur & resistit; atqui si voluntas aliquid velle cogeretur, jam totâ vi suâ reluctaretur & resisteret, ut satis ex se patet; ergo, &c.

At, inquires, Deus, ut potè supremus rerum omnium, ac proinde voluntatis humanæ, dominus, nonne potest illam invitam compellere ut aliquid velit? Nonne id S. Paulo contigit, qui ex infensissimo Religionis Christianæ hoste, subito factus est ejusdem acerrimus defensor?

Resp. potentissimum Numen non ita voluntatem humanam compellere, ut invita velit, quod certè omnino repugnat; sed in eam ita agere, ut incipiat velle quod antea volebat, & efficaci propensione in illud sese ferat, à quo prius abhorrebat. Denique tunc mutatur affectus voluntatis, non cogitur voluntas.

PROPOSITIO II.

Voluntas cogi potest quoad actus imperatos.

Probatur. Voluntas cogi potest quoad illos actus qui, ipsâ invitâ, fieri possunt: atqui actus qui dicuntur *imperati*, fieri possunt, invitâ voluntate. Hujusmodi enim actus sunt si qui non immediatè peraguntur à voluntate, sed à facultatibus corporeis quæ ipsius imperio subjiciuntur: atqui actus illi aliquando fiunt, voluntate prorsus reluctante, ut videre est in homine qui truditur in carcerem; ergo, &c.

PROPOSITIO III.

Actus qui fit ex coactione absoluta, nullo modo est voluntarius; secus verò si fiat ex coactione quæ fit secundum quid duntaxat.

Probatur prima pars. Actus qui fit, voluntate omninò retinente, nullo modo est voluntarius: atqui actus qui coactione absolutâ extorquetur, fit voluntate omninò reluctante; siquidem hujusmodi coactio tunc tantum locum habet, cum voluntas, quantum potest, resistit; ergo, &c.

Prob. secunda pars. Quia ubi voluntas pro suis viribus non resistit, ibi superest aliqua ratio voluntarii, major vel minor, prout magis vel minus reluctatur aliquis: atqui cum violentia seu coactio non nisi secundum quid inferatur, tunc voluntas pro suis viribus non resistit; siquidem supponimus penes eam esse, ut fortius obsistat; ergo, &c. Hinc collige nihil peccare feminam cui tum interiùs, tum exteriùs, quantum potest, retinenti stuprum inferatur; culpâ autem non vacare mulierem quæ, licet mente reluctetur, exteriùs tamen omni virum conatû aggressorem repellere non studet.

PARAGRAPHUS II.

Utrum metus tollat voluntarium.

Metus est animi trepidatio propter malum imminens, vel futurum. Alius est gravis quo scilicet grande malum reformidatur, quales sunt membrorum mutilatio, carcer, bonorum proscriptio, damnatio ad triremes, infamia. Hujusmodi metus dicitur in constantem fortemque virum cadens, quia eo percelluntur ipsi constantes viri. Alius est levis quo vel leve malum timetur, vel si grave sit, nullum est probabile illius subeundi periculum. Quapropter timor ille est hominis meticulosi & ignavioris proprius, nec virum fortem afficit. Ad æstimandam verò metus gravitatem aut levitatem, habenda est ratio sexûs, ætatis, conditionis. Potest enim timor quidam in viro levis censerî, qui in juveni, vel in muliere, propter minorem animi constantiam gravis meritò putaretur.

Certum est 1°. metum levem nullo modo tollere voluntarium, cum nec intellectus cognitionem, nec voluntatis electionem præripiat. Certum est 2°. metum gravem, si ejusmodi sit, ut mentem de suo statu dejiciat, & rationis usum adimat, voluntarium omninò perimere, ut satis patet. Controversia igitur non potest esse, nisi de metu gravi, quo stante, manet homo sui compos, ut vulgè contingit.

PROPOSITIO.

Metus gravis, quo stante, manet homo sui compos, non prorsus tollit voluntarium, sed minuit.

Probatur prima pars. Illud non omninò perimit voluntarium, quod neque ex parte intellectus cognitionem, neque ex parte voluntatis propensionem adimit: atqui metus gravis, quo stante, manet homo sui compos, neque, &c. Id patet

in mercatore qui, faviente tempestate, naufragii metu percussus, merces suas in mare dejecit; cognoscit enim & pretium suarum mercium, & vitæ periculum in quo versatur, & actionem ipsam quæ scilicet merces suas in fluctus devolvit. Hanc tamen liberè eligit, quia vitam suam pluris facit & impensius amat, quam merces suas; ergo, &c.

Hinc collige à peccato mortali non immunes esse eos qui, ob gravem metum aliquid perpetrant, ex naturâ suâ malum & vitiosum; idcirco graviter peccaret Christianus, qui tormentorum metu fidem abnegaret. Quæ enim per se mala sunt nullo, vel etiam amittendæ vitæ, metu honestari possunt.

Prob. secunda pars. Id minuit voluntarium quod minuit voluntatis propensionem in illud quod agitur: atqui metus gravis, &c. Quæ enim ex eo metu fiunt, plurimam adjunctam habent repugnantiam, ut patet exemplo mercatoris jam proposito: nam vellet merces suas in mare non projicere, si absque vitæ periculo eas retinere possit; ergo metus gravis minuit voluntarium. Quapropter in Synodo, tum Ancyrana, tum Nicæna benignius cum iis actum est, qui suppliciorum & mortis metu fidem Christianam ejuraverant, quam cum aliis qui sponte cesserant.

Ex eo quod metus gravis voluntarium non penitus tollat, inferendum est eum qui ex solo pœnarum metu peccatum refugit, suam in illud propensionem retinere; quemadmodum qui ex mortis formidine crumenam minitanti latroni porrigit, suam in pecuniam affectum non exiit: unde celebre est illud Augustini effatum: *Qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere.* (Epist. 145. n. 4. tom. 2. pag. 471.)

Objic. 1°. adversus primam propositionis partem: Matrimonium & votum solemnne ex metu gravi facta, invalida sunt: atqui idè sunt voluntaria, quod nullo modo sint voluntaria; ergo in iis quæ fiunt ex metu gravi nihil est voluntarii.

Resp. Neg. min. Matrimonium & votum solemnne in casu de quo agitur, non idè declarantur invalida, quia nullo modo sunt voluntaria; sed quia non prodeunt ex voluntatis consensu satis libero. Enim verò cum hujusmodi contractus perpetuum inducant vinculum, sapienter à legibus cautum est ne valeant, quando non fiunt ex voluntate satis libera. Quot scilicet incommoda sequerentur ex Matrimonio & Religionis voto, si vim obligandi retinerent, etiam quando metu gravi extorquerent! Timor ille, quamvis voluntarium penitus non extinguat, illud tamen plurimum imminuit; ac proinde eum impedit plenum voluntatis consensum quem res tanti momenti exigit.

Obj. 2°. qui propter metum gravem, periculum, v. g. vitæ amittendæ, sacro non interest die festo, non peccat: atqui non peccat, nisi quia metus ille voluntarium & libertatem perimit; ergo metus gravis, &c.

Resp. Neg. min. Qui enim ex metu gravi quoddam vel Ecclesiæ, vel aliquando Dei ipsius præceptum non observat, à culpa non excusatur propter voluntatis & libertatis defectum; sed quia tunc cessat legis obligatio quæ tanto cum incommodo locum non habet. Hinc præceptum quod obligandi vim semper retinet, infringi sine culpâ nunquam potest, etiamsi ex gravissimo metu id fiat. Peccat, v. g. qui ex metu quocumque pejerat.

PARAGRAPHUS III.

Uirum ignorantia tollat voluntarium.

Ignorantiæ nomine generatim intelligitur cognitionis defectus sive privatio. In varias species distribuitur. En præcipuæ:

1°. Ex parte subjecti dividitur in *vincibilem* quæ nimirum superari potest; & *invincibilem* quæ adhibita quâlibet diligentia depelli non potest. Ignorantia autem vincibilis duplex est, *affectata* & *crassa*.

Affectata est ea quæ aliquis de industriâ vult nescire, ad liberius peccandum; ut si quis consilium in re dubiâ non petat, ne ab ea abstinendum esse comperiat, Ignorantia *crassa* dicitur ea quæ directè quidem non intendit aliquis legem ignorare; verùm ad illam ediscendam debitâ non utitur diligentia, ut si nesciat quibus diebus jejunandum sit, quia Missæ Parochiali interesse negligit.

2°. Ignorantia ex parte objecti, alia est *juris*, alia *facti*. Ignorantia *juris* in eo locum habet, qui nescit legem aliquam divinam vel humanam existere. Ignorantia *facti* laborat qui legem compertam quidem habet, sed nescit hoc vel illud factum esse legi contrarium; ut si quis, cognitâ lege quæ dirimit Matrimonium in quodam affinitatis gradu contractum, ignoret eam quam duxit uxorem esse sibi affinem.

PROPOSITIO I.

Quæ fiunt ex ignorantia vincibili, sunt voluntaria totidemque peccata, si mala sint.

Probatur. Quidquid fit ex ignorantia voluntaria, profectò sua in causa voluntarium est: atqui ignorantia vincibilis est voluntaria, adjunctumque habet explicitum vel implicitum voluntatis consensum: siquidem penès hominem est eam expellere, debitam scilicet adhibendo diligentiam; ergo quidquid fit ex ignorantia vincibili, sua in causa voluntarium est, & si quidpiam mali sit, verum erit peccatum, levius aut gravius pro gravitate præcepti & negligentia discendi.

PROPOSITIO II.

Ignorantia quælibet prorsus invincibilis tollit voluntariam, & à peccato excusat.

Probatur 1°. ex S. S. Augustino & Thoma. S. Augustinus hoc principium statuit, rationi

maximè consentaneum: *Dicere peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summa iniquitatis est.* (Lib. de duabus anim. cap. 12. n. 17. tom. 8. pag. 87.) *Quis peccat in eo quod nullo modo caveri potest?* (Lib. 3. de libero arbit. cap. 18 n. 5. tom. 1. pag. 630.) Atqui nisi ignorantia invincibilis penitus tolleretur voluntarium, & à peccato eximeret, reus teneretur homo quia non fecit quod facere non potuit, & peccaret in eo quod nullo modo caveri potest. Quis enim ab eo caveat quod, adhibita quâlibet diligentia, cognoscere non potest? Denique, *non tibi deputatur ad culpam*, ait S. Doctor, *quod invitus ignoras; sed quod negligis quærere quod ignoras.* (Ibid. cap. 19. n. 53. pag. 631.) Porro qui in ignorantia invincibili versatur, invitus ignorat, nec quærere negligit quod ignorat: siquidem ut veritatem detegeret, debitam non prætermisit diligentiam.

Idem docet S. Thomas: *Si talis sit ignorantia, inquit, quæ omninò sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omninò excusat à peccato.* (1. 2. q. 76. art. 3. in corp.) Atqui ibi deserens asserit S. Doctor involuntariam esse, à peccatoque excusare ignorantiam, quando *invincibilis* est.

Prob. 2°. ex Concilio Tridentino: *Deus, inquit, impossibilia non jubet.* (Sess. 6. de justic. cap. 11.) atqui nisi ignorantia *invincibilis* à peccato excuset, Deus jubet impossibilia. Præcipit enim ut à peccatis omnibus abstineamus, & proinde ab iis etiam quæ ex ignorantia insuperabili committerentur: atqui hujusmodi peccata declinare impossibile esset: cum ea cognoscere non valeamus, ut satis patet; ergo, nisi ignorantia *invincibilis* à peccato liberaret, & voluntarium penitus tolleretur, Deus impossibilia jubere meritò censeretur: quod à Concilio Tridentino simul & à rectâ ratione prorsus alienum est.

Quæres 1°. an esse possit ignorantia invincibilis.

Resp. ex omnium consensu dari posse ignorantiam *invincibilem*: 1°. facti; etenim factum est, v. g. an merces quæ in foro publico venales profiant, furto sint ablata; factum est, utrum Alexander Magnus proprius fuerit Philippi Macedonum Regis filius; hæc autem, aliaque hoc genus innumera facta possunt *invincibiliter* ignorari.

2°. *Juris positivi*, etiam divini: erant enim apud Judæos divina præcepta de observando Sabbato, de sanguine non comedendo, de redimendis hominum promogenitis, de immolando quotannis Agno Paschali, &c. atqui tamen illæ & aliæ leges à Gentilibus plerisque *invincibiliter* ignorabantur, ut potè quarum nomina ne quidem audierant, nec audire potuerant. Præterea sic habet Apostolus: *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo audient sine prædicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur?* (Rom. 10. v. 14 & 15.) Quibus verbis docet Apostolus legem positivam divinam de Christo invocando, ab iis invictè nesciri quibus annuntiatum non fuit Evangelium.

De lege autem naturali quæ omnium animis à Deo infra est contròvertitur. Alii enim contendunt remotiores saltem illius conclusiones, id est, quæ non nisi difficilè ex primis principiis deducuntur, *invincibiliter* latere posse; alii verò negant: hæc autem contròversia opportuniùs dirimetur in Tractatu de legibus, cum de jure naturali speciatim disseremus.

Quæres 3°. utrum ad verè proprièque peccandum necesse sit ut actu attendamus, vel saltem suspicemur malum esse quod agimus.

Hæc quæstio ut faciliùs intelligatur, observandum est à nonnullis Recentioribus duplex peccati genus distingui. Alterum *philosophicum*; alterum *theologicum* nuncupant. *Philosophicum* illud vocitant quod, licet rectæ rationi adversetur, non

tamen est offensa Dei, nec legis divinæ infractio, quia scilicet ab iis committitur, qui Deum non cognoscunt, vel de eo inter agendum non cogitant, sicque Deum offendere in animo non habent. Peccatum quod appellant *theologicum*, est offensa Dei legisque divinæ violatio, quia committitur ab iis qui Deum cognoscunt, & de eo inter operandum cogitant. Si quis verò suam actionem, neque rectæ rationi, neque legi divinæ adversari noverit & perferat, dum agit, tunc propriè non peccat. Exitialem hanc doctrinam damnavit Alexander VIII, an. 1690.

PROPOSITIO.

Ad verè proprièque peccandum non requiritur, ut quod agimus malum esse advertamus vel suspicemur, vel de Deo cogitemus; at sufficit ut illud animadvertere potuerimus & debuerimus.

Prob. 1°. ex Scriptura quæ passim clamat ignorantiam Dei non efficere ut peccatis non offendatur: *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt.* (Plal. 78. 11.) *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus.* (Psal. 52. 1.) Quis autem negaverit ab illo insipiente Deum verè offendi? Quis crediderit ab eo non peccari *theologicè*, sic testante Prophetâ: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis.* (Ibid.)

Præterea passim docent Scripturæ ad offensam Dei non opus esse ut de Deo ejusque lege inter agendum cogitetur. *Non est Deus in conspectu ejus; inquinatae sunt viæ illius in omni tempore: auferuntur judicia tua à facie ejus.* (Psal. 91.) *Intelligite hæc qui obliviscimini Deum; nequando rapiat & non sit qui eripiat.* (Psal. 49. 24.) Dei igitur oblivio, necdum illius offensam tollat vel minuat, eam potius auget, divinamque provocat vindictam.

Denique declarat Scriptura extra culpam non esse qui, dum agunt, operis sui pravitatem non attendunt, neque suspicantur. Nemo quippè Christianus dubitaverit quin graviter peccaverint, tum Judæi qui Christum morti tradidère, tum ii qui Apostolos interfecère, tum Paulus cum Ecclesiam Dei vexaret, tum denique Gentiles de quibus Apostolus ait: *Semperisòs tradiderunt impudiciæ, in operationem immunditiæ omnis: (Ephes. 4. 19.)* atqui tamen ii omnes, teste Scripturâ, flagitiosi sui operis malitiam neque noverant, neque advertabant. Non quidem Judæi qui Christum affixerunt cruci, cum de iis dixerit: *nesciunt quid faciunt; (Luc. 23. 34.)* non Apostolorum interfectores qui arbitrabantur *obsequium se præstare Deo; (Joan. 16. 2.)* non Paulus qui sic testatur: *Ego quidem existimaveram me adversus nomen Jesu Nazareni debere multa contraria agere; (Act. 26. 9.)* non denique Gentiles, *tenebris scilicèt obscuratum habentes intellectum . . . . . propter cæcitatē cordis ipsorum. (Ephes. 4. 18.)* Ad verum igitur & propriè dictum peccatum non requiritur ut qui agit, operis sui pravitatem cognoscat vel suspicetur.

Probatur 2°. ex peccatis quibus locum præbent conscientiæ errores: *In multis enim offendimus omnes, inquit Augustinus, dum putamus Deo quem diligimus placere, vel non displicere quod facimus. (Lib. de spiritu & littera, cap. 36. n. 64. tom. 10. pag. 122.)* Atqui homines ex conscientia errante peccantes, ita comparati sunt, ut se benè agere persuasum habeant, nedùm aliquid mali suis in actibus deprehendant, vel ea de re subdubitent; idque præsertim in iis pater, qui à pueritia in hæresi enutriti, hanc veluti cum lacte persuasionem traxerunt, scilicèt Religionem quam tenent unam esse veram, neque de ea ullum conscientiæ morsum experiuntur.

Prob. 3°. ex horrendis hujus doctrinæ consecrariis. En primum: Si ad veri nominis peccatuma

necesse sit ut, dum agimus, operis nostri pravitatem advertamus, vel aliquis de ea scrupulus suboriat, non peccabunt sceleratissimi homines cum, abjecto Dei hominumque metu, immania facinora citra scrupulum, imò tranquillâ conscientia, committent; vel saltem tantò levius peccabunt, quanto minus remordebit animus, vel quanto magis erunt *sicut equus & mulus quibus non est intellectus: (Tob. 6. v. 17.)* Atqui hæc doctrina repugnat tum Scripturæ juxta quam *abominabilis est homo qui bibit, quasi aquam, iniquitatem; (Job. cap. 15. 16.)* tum rectæ rationi quæ clamat æquum non esse, ut flagitiosissimi homines per voluntariam cæcitatē acquirant veluti privilegium non peccandi, aut saltem tantò minus peccandi, quanto rariùs de Deo & scelerum atrocitate cogitabunt.

Secundum consecrarium: Culpâ mortali vacabunt 1°. homines qui scelerum consuetudine obduruerunt: *peccata enim, quamvis magna & horrenda, inquit Augustinus, cum in consuetudinem venerint, aut parva aut nulla esse creduntur. (Ench. cap. 8. n. 21.)* 2°. Homines rudes & imperiti qui pravis & communibus exemplis ducuntur, in iis nihil mali suspicantes: atqui tamen *ne se inde quispiam defendat, ait S. Doctor, quia cum pluribus facit, aut idèd non putet non esse peccata. (In exod. quæst. 87.)* 3°. Athei & Epicurei: dum enim gravissima perpetrant flagitia, ad legem Dei minimè attendunt, quem aut nullam esse, aut nihil præcipere resque humanas non curare sibi fingunt: quis autem hujusmodi consecraria non horreat?

Prob. 4°. ex eo quòd secum pugnet quam refellimus doctrina. Hujus enim defensores hinc docent peccatum quod vocant *philosophicum*, non esse mortale, neque poenâ aternâ dignum; illinc consentitur peccatores philosophicos à Regno Dei excludi, quæ tamen poena est sempiterna. Hinc contendat Deum peccato *philosophico* non offendi

ac proinde in ista culpa non contineri aversionem à Deo : illinc tamen declarant hujusmodi peccatores à visione Dei beatifica esse extorres.

Prob. 5°. ex Cleri Gallicani censura, qui duas sequentes propositiones damnavit, alteram an. 1641; alteram an. 1700 : *Nunquam peccatur, nisi pravia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi studio stimuletur. — si peccatores consummatae malitiae, cum blasphemant, & flagitiis se immergunt, non habent conscientia stimulos, nec mali quod agunt notitiam, ... propugno eos hisce actionibus non peccare.* (Mémoire du Clergé, édit. de 1716. tom. 1. pag. 737.)

Solvuntur objecta.

Obj. 1°. Phariseis ait Christus : *Si caeci essetis, non haberetis peccatum ;* (Joan. 9. 41.) ergo, posita caecitate quae fit ut actionis malitiam non advertamus, nullum committitur peccatum.

Resp. Neg. conseq. Si enim caecitas quae fit ut hominem lateat actionis malitia, excusaret à peccato, jam nullum esset caecitatis & ignorantiae peccatum : atqui illud omnino falsum est. Nonne caeci erant & duces caecorum Pharisei qui Christum morti addixere ? Quis verò dicere audeat eos non peccasse ? Damnata fuit ab Innocentio II. tanquam haeretica, haec Abballardi propositio : *Non peccarunt qui Christum ignoranter confixerunt.* (Tom. 10. Concil. pag. 1024.) Eandem sic perstringit S. Bernardus : *Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantibus deprecatur ; sed pavulus Prophetam irridet, deprecantem & dicentem : ignorantias meas ne memineris.* (Tract. de Bapt. cap. 4. n. 16. tom. 1. pag. 633.) Quod spectat ad objectum Scripturae locum, sic eum interpretatur Augustinus : *Cum sit caecitas ipsa peccatum, ... si vos caecos adverteretis, ... & a. m. dicum curreretis, ... non haberetis peccatum ;*

quia veni ego auferre peccatum ; nunc verò dicitis quia videmus, & idem peccatum vestrum manet ; quare ? quia dicendo videmus, medicum non quaeritis, in caecitate vestra remanetis. (Tract. 44. in Joan. n. 17. tom. 3. part. 2. pag. 594.) In hac autem interpretatione quae obvia est, nihil occurrat quod adversariis faveat, imò quod ipsorum opinionem non evertat.

Obj. 2°. ex Apostolo, *Usque ad legem peccatum erat in mundo : peccatum autem non imputabatur cum lex non esset.* (Rom. 5. 13.) Atqui idem non imputabatur peccatum, qui ante legem non cognoscebatur ; ergo necessaria est pravia haec cognitio, ut opus aliquod veri peccati rationem habeat.

Resp. Dist. maj. Peccatum non imputabatur ab hominibus, sive non cognoscebatur, conc. maj. non imputabatur à Deo, neg. maj.

Haec responsio est etiam S. Augustini, quam plurimis in locis reperire est. *Quid est, non deputabatur, inquit S. Doctor, nisi ignorabatur & peccatum esse non putabatur ? neque enim ab ipso Domino, tanquam non esset, habebatur, cum scriptum sit : Quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* (Lib. 1. de peccat. merit. cap. 10. n. 12. tom. 10. pag. 8.) Et verò, si ante legem peccatum à Deo non imputaretur, omnes ergo justi erant & beati juxta illud Davidis : *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum !* Atqui absurdum est ante legem omnes & singulos homines justos fuisse & beatos ; ergo falsum est ante legem peccatum à Deo non imputari.

Obj. 3°. Sic habet Augustinus : *Peccatum quod proprie vocatur peccatum, libera voluntate ab sciente committitur.* (Lib. 3. de libero arb. cap. 19. n. 51. tom. 1. pag. 632.) Ergo nullum est peccatum proprie dictum sine pravia illius cognitione.

Resp. Dist. ant. Committitur à sciente actum ipsam, cont. ant. à sciente actus malitiam, neg. ant.

Si enim ad peccatum propriè dictum requireretur cognitio tum actûs, siue rei quæ geritur, tum ejus pravitatis, nulla prorsus essent ignorantia peccata: atqui illud ab Augustini doctrina est remiorissimum, ut jam ostendimus, & sic ipse testatur suis in confessionibus: *Ed insanabilius peccabam, quodd me peccare nesciebam.* Quam adhibemus distinctionem, ipse his verbis tradit: *Quia voluit ergo fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit; ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati: quod tamen factum peccatum fuit; hoc enim factum est quod fieri non debuit.* (Lib. I. retractat. cap. 15. n. 3. tom. I. pag. 24) Ibi disertè statuit S. Doctor ad peccandum necessariam non esse voluntatem, nec proindè cognitionem peccati, seu pravitatis actûs; at sufficere voluntatem & cognitionem facti, siue operis quod agitur, v. g. mendacii quod per se malum est, idè quæ fieri non debuit.

Obj. 4°. S. Thomas: docet à Theologis considerari peccatum præcipuè secundum quod est offensa contra Deum, à Philosopho autem morali secundum quod contrariatur rationi; (1. 2. q. 71. art. 6. ad 5.) ergo noster est S. Doctor, iniqui peccati philosophici defensores.

Resp. Neg. conseq. Id unum dicit S. Thomas, scilicèt omne peccatum sub duplici respectu considerari posse; alterum nempe sub quo divinæ legi, alterum sub quo sanæ rationi adversatur; quod verissimum esse nemo diffitetur: minimè verò docet peccatum quod restæ rationi opponitur, à Dei offensa posse disjungi. Quo in capite situs est error quem impugnamus.

Obj. 5°. Ibi nullum est peccatum propriè dictum, ubi nulla est peccandi voluntas: atqui sine Dei legisque divinæ præsentis cogitatione nulla est peccandi voluntas; ergo, &c.

Resp. Neg. min. 1°. Quia implicitam saltem

peccandi voluntatem habet, qui divinam legem addiscere negligit, quando eam potest & debet cognoscere. *Non tibi imputatur ad culpam, inquit Augustinus, quod invitus ignoras; sed quod negligis querere quod ignoras.* (Lib. 3. de lib. arb. c. 18. n. 53.) 2°. Quia periculosum esset Deum divinamque legem cognoscere & præ oculis habere; siquidem illa cognitio peccandi voluntatem induceret; contra verò utilius foret Deum ipsiusque legem ab animis nostris repellere: utriusque enim ignorantia vel oblitio, conscientia securitatem pareret: atqui hæc confectaria, quàm Deo legique divinæ injuriosa sint, nemo non intelligit; ergo sine Dei legisque divinæ præsentis cognitione adesse potest peccandi voluntas.

Obj. 6°. Ed gravius aut levius peccat aliquis, quò magis vel minus compertam habet actûs pravitatem; ergo si eam penitus ignoret, nullum erit peccatum.

Resp. Neg. conseq. Actualis enim cognitio pravitatis facti alicujus, ad eamque mentis attentio, non nisi accidentalis est circumstantia peccati, ut liquet ex dictis: atqui accidentales peccati circumstantia, illud quidem augere vel minuere possunt; sed iis sublati, non prorsus tollitur peccatum. Certum est, v. g. eum qui furatur, ed gravius aut levius peccare, quò majus vel minus inde scandalum exoritur: atqui tamen, sublato penitus scandalo, peccatum esse non definit furtum; quia scandalum accidentalis tantum est peccati circumstantia; ergo pariter, licèt crescat vel decrescat peccati gravitas, prout magis vel minus cognoscit aliquis malum esse quod agit, non tamen culpâ vacabit si actionis suæ pravitatem penitus ignoraverit, modò eam cognoscere & advertere poterit & debuerit.

ARTICULUS I I.

De Libero.

Duplex potissimum distinguitur libertas, à *coactione* scilicet & à *necessitate*. Libertas à *coactione* est immunitas ab omni violentiâ contra voluntatis propensionem illatâ. Hæc iis omnibus competit qui spontè, licet ex naturali & interiori necessitate agant: quo sensu Deus liberè se amat, Sancti in cœlo Deum liberè diligunt, & homines in terris felicitatem liberè appetunt; quamvis enim ex necessitate naturalis inclinationis Deus sese amet, & Sancti Deum diligant, & homines felicitatem appetant, in hujusmodi tamen actus spontè voluntas prorumpit.

Libertas à *necessitate* quæ etiam dicitur libertas *electionis*, *indifferentiæ*, *arbitrii*, ea est quæ omnem necessitatem excludit tum interiorem seu naturalem, tum exteriorem sive *coactionis*. Eo sensu liber est qui potest agere vel non agere, hoc vel illud eligere; quia verò electio unius præ alio duobus modis fieri potest, duplex distinguitur libertas à necessitate; alia est *contradictionis* quæ est facultas eligendi alterutrum ex duobus contradictoriis, amandi vel non amandi; alia dicitur libertas *contrarietatis*, quæ est potestas eligendi alterutrum ex duobus contrariis, bonum, v. g. vel malum, virtutem aut vitium.

Cum eò spectet Theologia moralis, ut actus humanos dirigat, de ea tantum libertate disseremus quæ hominis propria est: quod duobus in paragraphis exequemur. In priori expendemus an homo sit liber, non à *coactione* tantum, sed etiam à *qualibet necessitate*, & utrum hæc libertas *ad merendum & demerendum* in statu naturæ lapsæ necessaria sit; in posteriori autem inquiremus an hominis lapsi libertas stare queat sine æquilibrio.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

An sit in homine libertas tum à coactione, tum à qualibet necessitate: & utrum hæc libertas ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ necessaria sit.

Humanæ libertati bellum postremis hisce temporibus indixerunt Lutherus & Calvinus. Lutherus ait *liberum arbitrium esse inane vocabulum cujus res amissa sit. Ipsum originale peccatum*, inquit, *liberum arbitrium prorsus nihil sinit posse, nisi peccare & damnari*. (*Lib. de servo arbitrio, tom. 2. pag. 441. edit. Wittemberg.*) Inde concludit Lutherus divinis decretis omnia necessario præstitui. Quod decretum vocat *fulmen* quo liberum arbitrium penitus contritum extinctumque est. (*Ibid.*)

Calvinus pariter liberum arbitrium originali culpâ perditum esse frequens asserit: *Serva voluntas est*, inquit, *quæ propter corruptionem sub malarum cupiditatum imperio captiva tenetur, ut nihil quam malum eligere possit, etiamsi id spontè & libenter, non externo motu impulsâ id faciat*. (*Lib. 2. contra Pighium, de lib. arbit. tom. 7. pag. 154. col. 2. edit. Genev. an. 1617.*) Libertatem ergo quæ dicitur *indifferentiæ*, quâ possit homo agere vel non agere, rejicit uterque ille hæreticus, & in homine solam agnoscit libertatem à *coactione*. Nostra etiam ætate non desunt Scriptores impii, qui Philosophorum nomine prorsus immeritò gloriantes, hominem ad bonum vel malum ineluctabili quâdam necessitate trahi doceant.